Başvuru: 18.06.2020
Kabul: 03.07.2020
Atıf: Esenyel, Adnan. "Felsefe Bilmemeye Katlanabilir mi? Heidegger'de Hakikatin Bir Hakikat-Olmayan Olarak İfşa Edilmesi". *Temaşa Felsefe Dergisi* 13 (2020): 188-201

Felsefe Bilmemeye Katlanabilir mi? Heidegger'de Hakikatin Bir Hakikat-Olmayan Olarak İfşa Edilmesi[1]

Adnan Esenyel[2]
ORCID: 0000-0001-8089-3459

Öz

Klasik metafiziği, varolanlara ilişkin ortaya çıkan bir hakikat araştırması olarak değerlendiren Heidegger'e göre bu durum, varolanların verilmişliğini, yani Varlığı tümüyle göz ardı eder. Tekniğin hâkim olduğu bir bilme eylemi içerisinde modern özne, doğaya ve tüm varolanlara adeta saldırır ve hakikati onlardan tabir-i caizse zorla söküp almaya çalışır. Bütün bir doğayı denetim altına alabilmek için varolanlarla girilen böylesi teknik ve teorik bir ilişkide bilmemeye hiç yer bırakılmaz. Oysa Heidegger'e göre varolanları bize veren ve hatta onlarla teknik ya da teorik bir bağlantı kurmamızın olanağını meydana getiren şeyin kendisi bizzat bilmeye ve kavramlaştırmaya direnmektedir. Üstelik karşılaştığımız varolanlara ilişkin bir bilmenin ve hakikatin ortaya çıkabilmesi, Heidegger'e göre ancak bu bilinmezin kendisini bir giz olarak geri çekmesi ile mümkün hale gelir. Bu çalışmanın amacı Heidegger'de hakikatin ve her tür bilmenin aslında özsel olarak hakikat-olmayana ve bilinemez olana nasıl bağlandığını göstermektir. Böylece Heidegger'in tasavvur ettiği yeni felsefe kavrayışı, mutlak bir hakikate tabi olmak yerine asla tam olarak bilenemeyecek olan gizin tecrübesine varmaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, Hakikat, Hakikat-Olmayan, Varolan, Giz

Can Philosophy Endure Not Knowing: Exposing The Truth as Non-Truth in Heidegger

Abstract

According to Heidegger classical metaphysics emerges as a search of truth about beings, and this quest completely ignores the givenness of the beings, that is, Being. In an act of knowing where the technic is dominant, the modern subject literally attacks nature and all beings in order to extract forcibly the truth out of them. There is no room for not knowing in such a technical and theoretical relationship entered with the beings to control the whole nature. However, according to Heidegger, the thing that gives us the beings and even enables us to establish a technical or theoretical connection with them, resists to be known and to be conceptualized. Moreover, according to Heidegger, any knowledge and truth about the beings we encounter becomes possible only when this unknown withdraws itself as a secret. The aim of this study is to show how truth and all kinds of knowing are actually connected to the non-truth and to the unknown in Heidegger. Thus, the new philosophy concept that Heidegger envisions, instead of being subject to absolute truth, will try to reach the experience of the secret, which will be never known exactly.

Keywords: Heidegger, Truth, Non-Truth, Beings, Secret

[1] Bu makale 2016 yılında yazmış olduğum "Felsefe İçin Yeni Bir Başlangıç Olanaklı mı? Nietzsche ve Heidegger'de Felsefenin Neliği Üzerine Bir Soruşturma" başlıklı doktora tezimden üretilmiştir.

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi Felsefe Bölümü, adnanesenyel@duzce.edu.tr

Giriş: Felsefenin Hakikatinden Hakikatin Felsefesine

Karl Jaspers'in de söylediği gibi felsefi çabanın kendisi, tarih içerisinde gerçirdiği tüm değişimlere ve dönüşümlere rağmen özünde bir *hakikat arayışı* olarak tanımlanabilir.[3] Bu da, düşünürlerin henüz hakikate sahip olmadıklarını fakat onu çeşitli yöntemler, argümanlar, gözlemler vs. aracılığıyla elde etmeye çalıştıklarını bize anlatır. Dolayısıyla hangi tarzda olursa olsun felsefi sorgulamayı belirleyen, ona amacını ve yönelimini sağlayan öğe *hakikati* açığa çıkarma çabasından başkası değildir. Zaten bu bağlamda Nietzsche'nin de ifade ettiği gibi *hakikat istemi*, Batı felsefesinin olmazsa olmaz şartı olarak bir anlamda onun varoluş sebebi ve en temel değeri olmuştur.[4] Bu istemi hesaba katmadan Batı felsefesini ve onun temellendirdiği Batı uygarlığını anlamlandırmak ve konumlandırmak oldukça güçtür. Diğer taraftan felsefe, hakikatin kendisine ne kadar düşkünse "hakiki olmamaya", "aldanmaya" ve "bilmemeye" de o kadar düşmandır. Bu bakımdan klasik felsefenin ve düşünmenin; genel olarak hakiki olmayana, bilinmeyene, yalana ya da aldanmaya tahammülü yoktur. Bu haller, ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırılmak durumundadır. Felsefe söz konusu ettiği şeyi "tümüyle" ve "tam anlamıyla" bilmek ister. Açıklamalarını olabildiğince en derine, meselenin özüne kadar taşıyan felsefe, böylece "hakikati bilme" arzusunu tatmin etmek için ortaya çıkmış bir faaliyet haline gelir. Dahası hakikat, felsefe ile meşgul olanlar için o kadar "kutsal" bir konum elde etmiştir ki, felsefe tarihinde çok az düşünür ona ilişkin ortaya çıkan bu *koşulsuz istemi* problem haline getirebilmiştir. Zira felsefe, hakikati istemeyecek de ne yapacak? Başlangıcından beri bir "bilgeliğe" ve dolayısıyla da hakikate ulaşma motivasyonu ile icra edilen bir faaliyet olarak felsefe, hakikat istemini sorunsallaştırabilecek konumda değildir. Eğer Aristoteles'in de söylediği gibi insanlar doğal olarak bilmeye bir iştah duyuyorsa[5] felsefe de, bu iştahı gidermek için yapılan bir etkinlikten başka nedir ki?

Felsefenin temel bir değeri olarak hakikat istemini sorunsallaştıran ilk figürlerden birisi olan Nietzsche[6], Batı felsefesinin bu koşulsuz hakikat ve bilgi fetişizmini, özünde çileci ve yozlaşmış olan bir ahlakın ürünü olarak değerlendirir ve temelde yalnızca ahlaki olan bir tutum sebebiyle yalan ve aldanmaya değil de hakiki olana yöneldiğimizi ileri sürer.[7] Fakat ona göre bu ahlaki tutum özünde "çileci" olduğundan ve yaşamla insan arasındaki ilişkiyi "yozlaştırdığından", ondan hareketle meydana gelen hakikat istemi de neticede Batı kültürünü 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren "Tanrının öldüğü" bir nihilizm yaşantısı içerisine sevk etmiştir.[8] Nietzsche'ye göre *hakikat istemi*, yaşamın özsel değersizliği ve anlamsızlığı ile baş edemeyen zayıf ve hasta ruhlu kişi tiplerinin bu zayıflıklarını perdelemek için kullandığı bir hayatta kalma mekanizmasıdır. Dolayısıyla hakikate ilişkin özlem ve bu anlamda klasik felsefenin kendisi, aslında bu zayıflığın maskelenmesinden ibarettir ve tüm öte dünyacı üst değerlerin ve genel-geçer hakikatlerin yitip gitmesini simgeleyen "Tanrının ölümü" gerçekleştiğinde, insanoğlu da Nietzsche'nin gözünde tümüyle anlamsız olan bir varoluş tehlikesi ile karşı karşıya gelir. Hakikat istemini, zayıf ve köle ruhlu kişinin dışavurumu olarak ifade eden

[3] Karl Jaspers, *Was ist Philosophie?* (München: Piper Verlag, 2013), 34-35.

[4] Friedrich Nietzsche, *Zur Genalogie Der Moral,* Kritische Studienausgabe Band V, hrsg. von G. Colli und M. Montinari (München: de Gruyter, 1999), 400.

[5] Aristoteles, *Metafizik*, çev. Y. Gurur Sev (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2015), 980a22.

[6] Friedrich Nietzsche, *Jenseits von Gut und* Böse, Kritische Studienausgabe Band V, hrsg. von G. Colli und M. Montinari (München: de Gruyter, 1999), 15.

[7] Friedrich Nietzsche, *Die fröhliche Wissenschaft,* Kritische Studienausgabe Band III, hrsg. von G. Colli und M. Montinari (München: de Gruyter, 1999), 575.

[8] Nietzsche, *Die fröhliche Wissenschaft*, 481.

Nietzsche böylece hakikatin değerini problemleştirerek, ona ilişkin bir "istemi" ve böylece de bütün bir Batı felsefesini bir tür yozlaşma süreci olarak değerlendirir.

Nietzsche'den sonra hakikate ilişkin tutumumuzun kaldığı yerden devam edemeyeceğini çok iyi gören Heidegger, Nietzsche tarafından yapılan uyarıların en azından bilimler tarafından tümüyle göz ardı edildiğini ve böylece bilginin çağdaş dünyada ölçütü haline gelen "bilimsel perspektifin", klasik felsefenin hakikate ilişkin tutumunu üstlendiğine dikkat çeker.[9] Dolayısıyla felsefenin, varolanı temellendirme, açıklama ve böylece ona ilişkin hakikati ortaya koyma projesi bilimler tarafından devam ettirilmektedir. Dahası, hakikat isteminden kendisini kurtaramayan Batı kültürü Nietzsche'nin de öngördüğü gibi Heidegger'e göre Varlıktan koparılmış temelsiz bir varoluşa sürüklenmektedir. Heidegger Nietzsche'nin "Tanrı öldü!" sözü ile getirdiği bu kültürel krizi, *Varlığın unutuluşu* (*Seinsvergessenheit*) ve insanın Varlıktan uzak düştüğü yersiz-yurtsuz bir ikametle ifade eder. Fakat Heidegger Nietzsche'den farklı olarak, hakikate ilişkin tutumun çileci bir ahlak tarafından değil fakat *teknik* (*die Technik*) adını verdiği bir terim tarafından belirlendiğini düşünür. *Teknik* ona göre insanın varolanlarla girdiği ilişkinin bir tezahürü olarak hüküm sürer. Heiddegger, tekniğin hükmü altında hakikatin yalnızca varolanlara ilişkin bir doğruluk teorisine dönüşmüş olduğunu düşünür. Teknik bilginin güdümünde insanın bir *animal rationale* (düşünen hayvan) haline geldiğine dikkat çeken Heidegger böylece bilginin sadece düzenlemek, ele geçirmek, kullanmak ve dağıtıma sokulmak için varolanı çerçevelediğini düşünür.[10]

Heidegger'e göre dünyayla ilişkimizi belirleyen *teknik* bizi baştan sona yalnızca varolanlarla ilgili olan bir meşguliyete sevk eder. Öyle ki bu meşguliyet esnasında özne yalnızca *varolanın hakikatine* dikkat kesilir. Diğer taraftan özne, bu hakikati de yalnızca varolanı düzenlemek ve kendisi adına güvence altına almak için talep eder. Heidegger'e göre modern birey böylece dünyayı, düzene sokulmuş ve denetlenmeye hazır el-altında-duran bir nesneler topluluğu olarak tecrübe eder. Çok daha önemlisi özne, tekniğin sağladığı imkân aracılığıyla hakikat adına varolanlara adeta "saldırır" ve hakikati tabir-i caizse onlardan zorla söküp alarak neticede varolana ilişkin geriye bilinmedik hiçbir şey bırakmaz. Bunun sonucunda varolanlar, özne için denetlenebilir, düzenlenebilir ve yeniden üretilebilir hale gelir. Fakat bundan çok daha vahim olan, böylesi bir hakikate bağlanan öznenin, kendisini bir araçsallığa, düzenlemeye ve yeniden üretime[11] kurban etmesidir. Tüm bu teknik sürecin sonunda Heidegger'e göre insan, Varlığın açıklığında ikamet etmeyi ihmal eder ve böylece hem Varlık unutulur hem de insan yersiz-yurtsuz ve yabancılaşmış bir varoluşa mahkûm olur.[12]

Gerçi benzer şekilde, Varlık unutulduğu ve insan da yersiz-yurtsuz bir ikamete mahkûm olduğu için, o belli türden (*teknik*) bir hakikatin sözcülüğünü yürütmektedir. Ancak Heidegger'e göre bu durum, verimsiz bir kısır döngü yaratmadığı gibi tam tersine meselenin asli doğasını ele veren bir süreçtir. Bu yüzden Heidegger'in de sıkça söylediği gibi yapılması gereken şey bu döngüselliğe uygun bir şekilde girmek[13] ve hem hakikatin hem Varlığın hem de insanın durumunu karşılıklı bir şekilde aydınlatmaktır. Neticede Heidegger'in

[9] Martin Heidegger, "Das Ende der Philosophie und die Aufgabe des Denkens", in *Zur Sache des Denkens*, GA 14, hrsg. von. F.W. von Hermann (Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2007), 71.

[10] Martin Heidegger, "Die Frage nach der Technik", in *Vorträge und Aufsätze,* GA 7, hrsg. von. F.W. von Hermann (Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2000), 17.

[11] Heidegger, "Die Frage nach der Technik", 27.

[12] Zeynep Esenyel, "Yabancılaşmanın Ontolojik Boyutu: Heideggerci Bir Bakış", *Özne: Heidegger Özel Sayısı* 16. Kitap (2012): 67.

[13] Martin Heidegger, "Der Urprung des Kunstwerkes", in *Holzwege*, GA 5, hrsg. von. F.W. von Hermann (Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 1977), 3.

bütün felsefi projesi insan ile Varlık arasında zaten var olduğunu düşündüğü ilişkiyi daha otantik ve derin bir biçimde tecrübe etmekten ibarettir. İşte "hakikatin özüne" ilişkin bir soruşturma Heidegger tarafından sadece bu ilişkinin daha köklü bir tecrübesine sahip olabilmek için gerçekleştirilir. Tekniğin tahsis ettiği bir hakikatle, varolanlara takılı kalmanın bir sonucu olarak insan aslında varolanların nasıl *Varlığa geldiklerini* düşünemez olur. Bir başka deyişle, hakikatin teknik yorumunda özne, varolana ilişkin bir hakikat sürmeden önce bu varolanın kendisi ile nasıl olup da bir tanışıklığa sahip olduğunu idrak edemez. Hatta bunun üzerine hiçbir şekilde bir soruşturma yürütemez. Zira teknik, zaten önceden tanışıklığına sahip olduğumuz varolanların hakikati ile ilgilenir. Böylece *varolanın verilmişliği olarak Varlığı* göz ardı eden teknik, varolanı denetleme çabası içerisinde özneyi Varlıksal bir tecrübeden yoksun bırakır. Oysa aşağıda da gösterileceği gibi, bizzat teknik bir aygıt olarak *varolanın hakikati* ancak Varlığın açıklığında mümkün hale gelir. Dolayısıyla varolanlara ilişkin bir doğruluk teorisi olarak hakikat kendi olanağını tümüyle Varlığa borçludur. Heidegger'e göre hakikatin özünü Varlığa ait bir tecrübe olarak sunduğumuzda; hakikat kendisini, varolanın bilgisinde tümüyle tüketen ve bilmemeye hiç şekilde tahammül edemeyen bir süreç olarak değil fakat bizzat hakikat-olmamayı da göğüslemek durumunda olan hem bir gizini-açma hem de gizini-sürdürme tarzı olarak açacaktır. Böylece Heidegger, hakikate atfedilen donuk, değişmez olan anlamsal mutlaklığın aşılabileceğini ve hem varolanlara hem de dünyanın kendisine yönelik ilişkimizi rehabilite edebilecek olan Varlıksal bir bağlama dâhil olabileceğimizi ima eder. Ancak bunun için her şeyden önce hakikate ilişkin olağan kavrayıştan başlayan bir sorgulamanın içine dâhil olmak durumundayız.

1.Hakikatin Olağan Kavrayışından Hakikatin Özüne

Heidegger'e göre bir hakikat araştırması olarak gelişen metafizik, kendisini hep varolanların hakikati ile meşgul etmiş ve bu bağlamda onlara ilişkin *en genel ve en yetkin* hakikati ortaya koyma çabası içerisinde varolanı her defasında belirleyen özün peşinde olmuştur. Metafizik tam da bu tarz bir hakikat araştırması yüzünden sürekli olarak *onto-teolojik* bir karakter sergilemektedir.[14] Varolana takılı kalan metafiziğin bu hakikat araştırması özellikle Descartes'tan itibaren ise bütünüyle epistemolojik bir sürece dönüşmüş haldedir ki esasen bugün hakikatten anladığımız şey büyük ölçüde bu epistemolojik yönelim tarafından belirlenmektedir. Bu epistemolojik yorumda hakikat, yalnızca yargıların söz konusu nesnelere uygunluk göstermesi anlamına gelir. Dolayısıyla burada hakikat yargılar ile varolanlar arasında meydana gelen bir mütekabiliyetten ibarettir. Böylece hakikat, Latincedeki *veritas* anlamına uygun gelecek şekilde bir *doğruluk* teorisini haline gelir. Bunun sonucunda hakikat, artık sadece yargı/ifade düzeyinde bir gerçekliğe sahip olur. Kısaca hakikat bir doğruluk olarak ancak yargının bir özelliğidir. Bunun sonucunda *hakikatin özü* şüphe edilemez, kesin bir doğruluk olarak epistemolojik bir meseleye dönüşür.

Fakat hangi tarzda olursa olsun, Heidegger'e göre neticede hakikat bütün metafizik tarihi boyunca yalnızca varolanlar ile ilgili bir mesele olmuş ve her tür hakikati ilk başta olanaklı kılan varolanın verilmişliğini göz ardı etmiştir. 1930 yılında vermiş olduğu *Hakikatin Özü Hakkında* adlı derste Heidegger, tam da bu sebeple hakikat kavramına ilişkin yeni bir *Düşünme* geliştirmemiz gerektiğini söyler. Buna göre hakikat anlayışımız dönüşerek Varlığın hakikati haline gelmelidir. Heideggerci bir söylem ile ifade edecek olursak; zaten her zaman Varlığa ait olan hakikat, yine Varlığa sunularak aralarındaki köklü ilişki görünür kılınmalıdır. Bunun için ge-

[14] Martin Heidegger, "Die onto-theo-logische Verfassung der Metaphysik ", in *Identität und Differenz*, GA 11, hrsg. von. F.W. von Hermann (Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2006), 63.

leneksel hakikat anlayışına ilişkin bir eleştiri geliştirmemiz gerekmektedir. Fakat Heidegger, geleneksel hakikat anlayışını toptan yok saymak yerine, yine ondan yola çıkarak daha derin bir hakikat kavrayışına giden bir yolu açmayı hedefler. Zira tarihten, gelenekten koparılmış, izole edilmiş objektif bir üst bakış filozof için hiçbir şekilde mümkün değildir. Tüm felsefi ve metafizik çabasına rağmen o da dünya-içinde-yer alan sonlu bir varolan olmaya mahkûmdur.[15] Filozof hiçbir zaman insan varoluşunun (Dasein) ötesinde bulunan bir konum elde edemeyeceğine göre, o yalnızca zaten içinde bulunduğu *ilişkisel, tarihsel ve sonlu varoluşunu* daha köklü ve derin bir şekilde tecrübe etmeye çalışmalıdır. İşte bu "geleneksel" ve "tarihsel" bulunuş içerisinden Heidegger şu soruyu sorar: Günümüzde hakikat olarak kabul edilen şeyi olanaklı kılan nedir? Eğer bu koşul gösterilebilirse klasik yorumun varolana takılıp kalan tavrından bir kurtuluş ve Varlığın açıklığına yönelen bir düşünüş mümkün hale gelir. Zira Heidegger'in önerdiği bu düşünüş, diğer yorumların yaptığı gibi zorunlu olarak varolanın verilmişliğini peşinen varsaymadan, onun ötesine, yani imkânına gitmek durumundadır.

Heidegger varolanın hakikatini değil, fakat bizzat hakikati hakikat olarak ortaya koyan özü görünür kılmak ister. Hakikati hakikat olarak bize sunan öğeyi anlamak isteyen Heidegger bu amaçla ilk olarak olağan/sıradan hakikat kavrayışını ele alır ve bugün herkesin kabul ettiği kavrayışın ne olduğunu sorar. Modern dönemde hakikat denildiğinde anlaşılan şey, şu Latince ifadede hayat bulur: *Veritas est adequatio intellectus et rei*. "Hakikat, nesnenin bilgi ile mütekabiliyet içerisinde olmasıdır" şeklinde çevrilebilecek olan bu cümle Heidegger'e göre günümüzde hakikatten anlaşılan şeyi çok güzel bir şekilde özetler.[16] O halde burada esasen, nesne ile yargı arasında mutlak bir uygunluk ileri sürülür. Bu bağlamda hakikatten bahsedebilmek için hem yargı nesneye hem de nesne yargıya uymak zorundadır, kısaca her ikisi de mutlak bir mütekabiliyet içerisinde olmalıdır. Ama neticede burada söz konusu olan iki uygunluk çeşidi de esasen şeyin/nesnenin, yani temelde varolanın hakikatini göz önünde bulundurur. Eğer yargı, uygun ve düzgün bir biçimde varolana karşılık geliyorsa o ifade hakikidir, yani doğrudur deriz. İşte tam da bu şekilde hakikat bir doğruluk olarak (*Wahrheit als Richtigkeit*) yorumlanmaya başlanır.[17] Bizim için hakikat bir takım dilsel yargılara indirgenmek suretiyle neticede epistemolojik bir şey olup çıkar. Varolanların uygun bir biçimde yargıda ifade edilmesi hakikatin yegâne ölçüsü olur.

Şimdi Heidegger'e göre hakikate ilişkin bu görüş baştan aşağı sorunludur, zira bu görüş bütünüyle varolanların *yüzeysel* bir yorumuna sırtını yaslar. Heidegger'e göre epistemoloji temelli bu hakikat kavrayışı, sorgulanmadan varsayılmış ve kabul edilmiş bir ontolojiye dayanmaktadır. İşte Heidegger, *doğruluk olarak hakikat* görüşüne yönelik eleştirisini, bu görüşün yaslanmakta olduğu sorgulanmamış ontoloji üzerinden yöneltir. Her epistemoloji, belli bir "varolan yorumuna" dayanmak durumunda olduğu için her seferinde bir ontoloji tarafından belirlenir. Üstelik eğer bu ontoloji, üzerine hiç düşünülmemiş ve sorgulanmamış bir varsayımdan ibaretse ona yaslanan hakikat kavrayışı da sağlam bir temelden yoksun kalır. Heidegger bundan dolayı her tür epistemolojinin nihai olarak Varlığa bağlandığına işaret etmek ister. Peki, olağan hakikat anlayışının kendisini bağladığı ontoloji bize ne anlatır?

Heidegger'e göre eğer biz bir yargının nesnesine uygun olup olmadığını belirleyebilmek ve böylece de yargımızın varolana kesin bir şekilde bağlandığından emin olmak istiyorsak, yani kısaca bir varolanın haki-

[15] Patricia A. Johnson, *Heidegger Üzerine*, çev. Adnan Esenyel (Bursa: Sentez Yayıncılık, 2013), 64.

[16] Martin Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit ", in *Wegmarken*, GA 9, hrsg. von. F.W. von Hermann (Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2006), 180.

[17] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 180.

katini tesis etmek istiyorsak; o varolan her şeyden önce (yani biz ona ilişkin temsil edici bir yargı ortaya koymadan bile önce) kendisini olduğu haliyle bize görünür kılmalıdır. Biz onunla zaten bir açıklıkta karşılaşmış olmalıyız. O halde, kendisine ilişkin her türlü yargıdan/ifadeden önce, varolan zaten bir varolan olarak bize önceden verilmiş olmalıdır.[18] Zira eğer varolan, zaten önceden kendisini bize açmadıysa, yargımızın onu olduğu gibi temsil etmesi mümkün olmaz. Kısaca, varolan kendisini açık etmeden ve bizim için karşılaşılabilir olmadan, ona ilişkin bilgisel bir yönelim sergilemek hiçbir şekilde mümkün değildir. Bütün problem Heidegger için aslında bu noktada düğümlenmektedir. Epistemolojik hakikat, yani yargının nesneye/varolana yönelik ifadesini temele alan görüş, bütünüyle varolanın temsili üzerinden iş görür. Fakat varolanla zaten önceden karşılaşmamışsak, yani o kendisini bizim için zaten bir varolan olarak açık etmemişse (gizini açmamışsa), yargılarımızda dile getirdiğimiz bir varolanın temsilinden bahsetmek hiçbir şekilde mümkün olmazdı. O halde "varolanlar ile gerçekleştirdiğimiz bu karşılaşma" açıklanmadığı ve varolanlar ile sahip olduğumuz köklü ilişki aydınlatılmadığı sürece hakikatin epistemolojik kavrayışı tümüyle temelsiz kalır.

Şimdi, hakikatin bir *doğruluk* olarak anlaşıldığı yorumda, *yargı ile nesne* arasında bir uygunluk varsayılır. Ancak, bütünüyle *soyut* olan yargılar ile *somut* varolanlar arasında ileri sürülen ilişkide, onların birbirine nasıl uyabileceği ve aralarında ne şekilden bir mütekabiliyet olabileceği sorusu hala tatmin edici bir şekilde yanıtlanmamıştır. Zaten modern felsefenin epistemolojik açıdan en temel problemi, *soyut* bir öğe olarak zihinsel ve kavramsal bir düzeyde cereyan eden yargının, kendisinden tümüyle farklı niteliklere sahip olan somut bir varolana nasıl karşılık gelebileceğidir. İşte Heidegger bu ilişkinin uygun ve düzgün bir şekilde temellendirilmediğini ileri sürerek, modern hakikat kavrayışının zeminsizliğine vurgu yapar.[19] O halde yargı ile varolan arasındaki uygunluğa dayanan hakikat görüşünün nasıl mümkün olabildiği sorusu henüz gerçek anlamda yanıt bulmamıştır. Burada Heidegger, klasik hakikat görüşünü tamamen ortadan kaldırmayı istemez, fakat onun nasıl olanaklı olduğunu göstermek suretiyle daha derin bir hakikat anlayışına ulaşmaya çalışır. Heideggerci soruşturmanın değeri tam da geleneksel felsefeye, metafiziğe ya da klasik hakikat anlayışına ilişkin kör bir reddiye olmamasında ve fakat yalnızca onların içsel, kökensel imkânlarını açığa çıkarmak suretiyle gelenek boyunca gizli ve örtülü kalmış olan varsayımları görünür kılmasında yatmaktadır.

Şimdi Heidegger'e göre hakikatin özüne ulaşmak için- ki bu öz, hakikatin mümkün kılınmasını sağlar- varolanların ötesine geçmemiz gerekmektedir. Zira klasik hakikat görüşü varolanları zaten verilmiş olarak kabul ederek, esas olarak onların uygun temsili ile ilgilenir. Fakat varolanların bize nasıl verildiği gösterilmeden, yani onlarla sahip olduğumuz ilişki köklü bir biçimde açığa çıkarılmadan, bir yargının nasıl olup da kendisinden tümüyle farklı bir şey temsil edebileceği sorusu yanıtsız kalmak durumundadır. O halde Heidegger'e göre hakikat sorusu özünde, doğrudan Varlık sorusuyla, yani bir şeylerin *varlığa gelmesi* ile ilgilidir. Açıktır ki kişi yargı yoluyla ancak kendisi için *var-olan* şeyleri temsil edebilir. Burada beliren temel soru şudur: Kişi nasıl olur da bir şeyler ile karşılaşabilir ve daha sonra bu karşılaşmaya ilişkin temsil edici bir yargı ortaya koyabilir? Kısaca hakikati bir hakikat olarak bize sunan öz nerede yer alır?

[18] Heidegger, "Der Urprung des Kunstwerkes", 38.

[19] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 183.

2. *Aletheia* olarak Hakikat

Demek ki Heidegger'e göre, varolanlara yönelik her tür bilgisel ilişki her şeyden önce varolanların açımlanmışlığını ve *gizden çıkışını* varsaymak zorundadır. O halde şeyler bizim için karşılaşılabilir olmadan önce aslen bir gizem ve kapalılık içerisinde bulunur. Varolanlar Heidegger'e göre ancak *Varlığa getirici* bir *Düşünme* ve *dil* aracılığıyla bir açıklığa taşınır, ya da kısaca *var* olur. Bu bağlamda *varolan*, zaten bizim için açımlamış ve karşılaşılabilir olmuş olan demektir. Tam da bu yüzden hakikat, Antik Yunan'da *aletheia* adını alır. Heidegger'e göre Yunanlılar için aslen en hayret verici olan durum, şeylerin varlığa gelmesidir. Bu yüzden onlar, şeylerin açığa çıkmasını ve bizim için varolan haline gelmesini *aletheia* olarak, yani bir şey giz içindeyken bizim için gizinin açılması olarak, yorumladılar. Eski Yunancada *lethe* unutma, gizli kalma, üzeri örtülü olma anlamlarına gelir ve *a-* ön eki ise bir olumsuzlama işlevi görerek *aletheia*yı bir gizli olmama, kapalı olmama ve üzeri örtülü olmama durumu olarak gösterir. Dilimize en basitinden *açıklık* olarak tercüme edildiğinde, *aletheia*nın aslen sahip olduğu ve son derece önemli olan olumsuzlama anlamı[20] kaybolacağından, *aletheia*yı *gizini-açma* olarak tercüme etmek çok daha isabetlidir.

Heidegger'e göre şeyler ancak *Varlık içinde* gizlerini açar ve bizim için birer varolana dönüşür. Böylece *aletheia* olarak hakikat Heidegger'in tasavvur ettiği gibi doğrudan Varlık sorusuna bağlanarak "şeylerin niçin *var* olduğunu ve *yok* olmadığını" anlamlandıracak bir *Düşünme öğesine* dönüşür. Bu yüzden hakikat Heidegger'e göre yalnızca bir *aletheia* olarak yorumlandığında özlü bir biçimde düşünülebilir. Dolayısıyla hakikat sözcüğü ile Heidegger'in, bir şeyin gizliyken açık hale gelişini anlatmak istediği unutulmamalıdır.[21] Peki, bir şey gizliyken nasıl gizinden çıkarak karşılaşılabilir bir varolana dönüşebilir? Heideggerci söylemle soracak olursak; hakikat nasıl vuku bulur? Şimdi Heidegger'e göre gizini açma olarak hakikat bir varsayım olarak sonradan ortaya çıkmaz. O halde insan, önce yeryüzüne gelip sonra da bir şekilde varolanları gizinden çıkarıyor değildir. Tam tersine, Heidegger'e göre insan özünde bir *Dasein* olarak varolanların açık hale gelişi (*aletheia*) içerisine bırakılır. Buna göre Dasein kendisini zaten her seferinde varolanların açımlanmış dünyası içerisinde bulur. O halde Dasein diama bu varolanların açımlanmışlığında kurulur ve belirlenir.[22]

Bu sebeple açımlanmışlık (varolanların açımlanmışlığı) her seferinde Dasein'ı öncelemek suretiyle onun bir şeyler ile karşılamasını olanaklı kılar. Demek ki insan kendisini daima bir Dünya içerisinde bulur ve tanır. Dasein o halde Heidegger'in *sıkça* tekrarladığı gibi hep bir Dünya-içinde-varolmaktadır.[23] Dasein için varolanların açımlanmışlığı hep oradadır. Heidegger'e göre varolanlar o halde öncelikle öznenin bir tasarımı olarak görülemez. Zira insan diğer varolanlarla *beraber* bu açımlanmışlıkta ikamet eder. İşte Dasein yalnızca bu açımlanmışlık içerisinde kendisiyle, başkalarıyla ve varolanlarla bir ilişki kurabilir ve karşılaşabilir. Bu yüzden açımlanmışlık ya da gizini açma olarak hakikat bu ilişkinin ve karşılaşmanın vuku bulması olarak yorumlanabilir.

Gizini-açma olarak hakikat, öznenin tasarımına bağlı olarak ortaya çıkmaz. Bu yüzden Heidegger varolanların vuku bulduğu yeri kayran (*Die Lichtung*) olarak adlandırır. Ona göre kayran, bir bütün olarak varolanların ortasında *açık bir alan* olarak bulunmaktadır. Hatta bu açık alanın varolanlar tarafından çevrelenmiş olduğunu da söylemek mümkün değildir. Tam tersine açıklık olarak kayran tüm varolanları çepeçevre

[20] Zira *aletheia* bir şeyin gizliyken *açık* hale gelmesini anlatır.

[21] Heidegger, "Der Urprung des Kunstwerkes", 37.

[22] Heidegger, "Der Urprung des Kunstwerkes", 40.

[23] Martin Heidegger, *Sein und Zeit* (Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2006), 54-56.

sarmaktadır. İşte tüm varolanlar birer varolan olarak bu kayranın ışığında durmaktadır. Sadece bu kayran, biz insanlara kendimiz olmayan varolanlara ilişkin bir geçidi ve kendimize yönelik bir erişimi bahşeder ve güvence altına alır. Heidegger'e göre yalnızca bu kayran aracılığıyla, varolan *belli derecelerde* ve ölçülerde gizini açar hale gelir.[24] O halde *aletheia* olarak hakikat Heidegger'e göre bu kayranda vuku bulur. Fakat bundan da önemli olan husus; bu açık alanın yalnızca varolanları bize vermekle kalmadığı fakat aynı zamanda onları bizden gizlediğidir. Bu yüzden Heidegger, varolanlara ilişkin olacak şekilde hem gizini-açmanın (*aletheia*) hem de gizlemenin (*lethe*), bizzat kayranın oyun alanına ait olduğunu düşünür. Böylece hakikat kadar hakikat-olmayan da doğrudan kayrana gönderimle anlaşılır hale gelir. Hatta aşağıda göreceğimiz gibi Heidegger, hakikat-olmayanı da doğrudan hakikatin özü ile bağlantıya sokacak ve her şeyi bilmeye yönelen klasik hakikat kavrayışını çok daha derin ve geniş ufuklu bir anlama dâhil edecektir.

Şimdi eğer Dasein olarak insan varolanlarla kayranın ışığı aracılığıyla karşılaşıyorsa ve hakikat ile hakikat-olmayan da bu alanda vuku buluyorsa, Dasein'ın varolanlara ilişkin kökensel yönelişi nasıl görünür hale getirilebilir? Çünkü her ne kadar *kayran*, şeylerin gizden çıkışını ve bizim için açık hale gelişini mümkün kılıyorsa ve her ne kadar biz kendimizi daima bu açımlanmışlığın ortasında buluyorsak da, şeylerin gizden çıkışı diğer yandan doğrudan Dasein'ın kendisi ile de ilgili olmak zorundadır.

3. Bir Davranış Türü Olarak Hakikat

Heidegger'e göre Dasein'ın varolanlarla sahip olduğu köklü ilişki, kendisini bir davranış ya da tutum olarak (*verhalten*) gösterir. Ona göre "nesnenin yargıdaki uygun bir temsili" olarak kendisini gösteren olağan hakikat kavrayışı bile, varolanlara yönelik ortaya koyduğumuz bir davranış biçimidir zira Heidegger'e göre tasarlamak/temsil etmek (*vor-stellen*), aslında şeyin bir nesne (*Gegenstand*) olarak karşımızda durmasına izin vermek anlamına gelir.[25] O halde tasarlama, her şeyden önce varolanın *açımlanma* tarzına zaten uygun olmalıdır. Bu ise gördüğümüz üzere varolanın, her tür tasarlamadan önce açık bir alanda karşılaşılabilir olmasını şart koşar. İşte bu tasarlama veya temsil etme edimi esnasında, zaten orada bizimle birlikte olan varolan, tüm bu tasarlama süreci içerisinde kendisi gibi kalmaya devam etmelidir. Heidegger'e göre bu ancak bir "açıklıkta" meydana gelebilir. Daha önce de ifade etmiş olduğumuz gibi, bu açık alan ya da kayran, öznenin tasarlama yetisi ile *yaratılmaz* fakat sadece bir ilişkisellik mekânı (*Bezugsbereich*) olarak her seferinde üstlenilir. Zira zaten tasarlamaya olanak veren de bizatihi ilişkisellik mekânının kendisidir. O halde Dasein ancak bu ilişkisellik mekânında şeylere ilişkin bir tavır ve yönelim sergileyebilir. Bir başka deyişle *açıklık*, zaten varolanlara yönelik bir tutum ya da ilişki olarak her zaman oradadır.

Böylece, varolanlara yönelik her tutum ve davranış, özünde bir ilişkisellik mekânı olarak görünen açıklığı *açar*. O halde olağan hakikat kavrayışı (yani tasarlayan yargı ile şey arasındaki ilişki) temelde, bir davranış/tutum olarak serbest bırakılan ilişkiselliğin bir icrasıdır.[26] Bu bakımdan kendisini *doğruluk* şeklinde gösteren *olağan hakikat kavrayışı* da özünde bir davranış ya da tutum biçimi olarak, sadece açımlanmış olanın (yani varolanın) *açımlanmışlığına* hizmet eder. Kısaca bir tutum olarak hakikat tecrübesi, varolanı, *açımlanmış* bir şey olarak ileri sürer ve onu orada korur. Heidegger'e göre her insani tutum, açımlanmışlıkta ortaya çıkan bir ilişkisellik olarak kendisi belli eder. Gerçekten de kayranın ışığında karşılaştığımız varolanlarla ilişkimiz

[24] Heidegger, "Der Urprung des Kunstwerkes", 40.

[25] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 184.

[26] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 185.

onları her seferinde zaten oldukları gibi açığa çıkarır ve onları açıklıkta tutar. Peki, bu nasıl olur? Varolanlarla sıradan ve günlük şekilde gelişen pratik münasebetimiz aslında varolanları oldukları gibi açıklığa taşır ve onları orada muhafaza eder. Örneğin bir masayı, bize *dünya-içinde* verilmiş olduğu haliyle *masa olarak* kullandığımız sürece, yani onun üzerinde yemek yediğimiz, yazı yazdığımız ve onun masalığını uygun bir şekilde tecrübe ettiğimiz sürece o varolan bir masa olarak diğer varolanların da (sandalye, tabak, bardak, yemek, kitap, defter, kalem vs) içinde bulunduğu ilişkisellik mekânında bize açılır ve aynı zamanda orada muhafaza edilir. O halde bir varolanı kullanmak ve ona ilişkin *dünyasal* bir tutum sergilemek Dasein için zaten önceden açımlanmış olan varolanı kendi açımlanmışlığı içinde açığa çıkarmak ve onu bir varolan olarak muhafaza etmek anlamına gelir. Bu yüzden varolanlara ilişkin ortaya koyduğumuz davranışların tümü ve onlara ilişkin meşguliyetin tamamı, sadece onların *açıklığına* hizmet etmektedir. Tüm bu karşılaşmaların ve davranışların sonucu olarak varolanın kendisi artık bizim için *tasarlanabilir* bir şey olarak sunulduğunda, geriye kalan yegâne şey; tasarlayıcı bir yargı ile varolanı *olduğu gibi* söylemektir. İşte bu söyleme tarzı da kendisini artık *doğruluk* olarak gösterir ve olağan hakikat kavrayışına karşılık gelebilir.[27] O halde Heidegger'e göre yargı, kendi doğruluğunu davranışın açıklığından (kayranlığından) alır. Çünkü kayranda, *Varlığın açıklığında* bulunma "ayrıcalığına" sahip olan ve zaten tam da bu yüzden de Heidegger tarafından Dasein adını alan varolanın *davranışları* ile açımlanmış olan şey (varolan), tasarlama ve mütekabiliyet için bir uygunluk ölçütü haline gelir. O halde varolan, ancak bu varolana ilişkin önceden sahip olduğumuz davranış sayesinde, yargının kendisi için bir ölçü haline gelebilir. Çünkü sadece davranışın kendisi, bir ilişkisellik öğesi olarak varolanın açıklığını tesis eder ve onu tasarlanabilir bir varolan olarak *meydana* çıkarır. Dolayısıyla Heidegger'e göre olağan hakikat kavrayışı (yani doğruluk olarak hakikatin) aslında *davranışın açıklığı* (*Offenständigkeit des Verhaltens*) ile olanaklı hale gelir. O halde bu noktada artık hakikatin özü dediğimiz şey yargının nesnesine uygun düşmesi değil, fakat bizzat davranışın açıklığıdır.[28]

4. Özgürlük ve Hakikat

Heidegger hakikatin özünü bu noktada davranışa bağladıktan sonra bu davranışı da esas olarak özgürlü*kle (die Freiheit)* temellendirir. Zira davranışı hakikatin özüne ait kılan bizzat özgürlüktür. Davranış yalnızca özgürlüğe ait olduğu sürece varolanı açığa çıkarıp muhafaza edebilme olanağına sahip olur. Bu yüzden Heidegger'e göre ancak özgürlük, davranışın açıklığını gerçek manada anlaşılır kılar. Çünkü bu verilmişlik, önceden açık bir alanda serbest ya da diğer bir deyişle özgür bırakıldığı ölçüde, varolanın açımlanmışlığı bir tutum olarak ortaya konulabilir. Bu yüzden Heidegger'e göre Dasein olarak insan, bir açımlanmışlığa bırakıldığı ölçüde aslında bir özgürlük içerisine de bırakılmıştır. Dasein yalnızca bu özgürlükten hareketle bir şeylere yönelebilmekte ve onlara göre bir tutum takınabilmektedir. O halde tutum ve davranışın açık oluşu esas olarak özgürlükte temellenmektedir. Çünkü herhangi bir tutum özgür olmadığı sürece, Dasein'ın bir şeylerin açıklığında bulunması olası değildir. İşte bu yüzden Heidegger, hakikatin özünü özgürlükle anlamaya çalışır.[29] Fakat Heidegger burada, bir yanlış anlamanın önüne geçebilmek için özgürlüğü bir şekilde Varlığa bağlar ve "alışıldık özgürlük anlayışından" uzak durmaya gayret eder. Çünkü ona özgürlük burada insanın sahip olduğu bir nitelik olarak anlaşılamaz. Bu yüzden Heidegger özgürlükten bahsederken aslında hiçbir şekilde bir isteme özgürlüğünü anlatmak istemez. Ona göre isteme özgürlüğü adı verilen kavrayış, özne

[27] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 185.

[28] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 186.

[29] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 185.

merkezli modern felsefenin ortaya attığı ve içinden çıkılmaz problemlere yol açan belirlenimden başka bir şey değildir. Çünkü açık bir alan olarak kayran üzerinde söz sahibi olamayan ve ona yalnızca kendisini teslim edebilen Dasein, bu bakımdan özgürlüğün sahibi değildir. Burada Heidegger, olağan ve alışkın olduğumuz kavrayışı sarsmak ve bizi daha derin düşünme olanaklarına sevk edebilmek için şunu söyler: Özgürlük insana sahiptir. [30]

O halde Dasein bir özgürlük içerisine bırakıldığı için açık bir tutum içerisinde şeylerin gizini açabilir ve onlara "bir varolan olarak karşıda durmalarına izin verebilir". Şimdi Heidegger'e göre açımlanmış olanın kendisi- ki tasarlayıcı yargımız ancak bu koşul sayesinde doğru bir şekilde ona karşılık gelebilmektedir- *açık bir davranışta* kendisini göstermiş olan varolandır. İşte özgürlük, bu açık alanda meydana gelen açımlama olarak varolanları *oldukları* gibi *olmaya* bırakır. O halde Heidegger için özgürlüğün özü, varolanların *olmaya bırakılması* olarak kendisini gösterir.[31] Çok daha önemlisi Heidegger'e göre burada gerçekleşen "olmaya bırakma" öylesine bir uğraş değildir. İşte bunu sağlayan özgürlük tam da bu sebeple bir keyfiyet olarak anlaşılamaz. Tam tersine, özgürlüğün özü olan olmaya bırakmak/izin vermek (*seinlassen*) esas olarak varolanı nasılsa öyle olmaya bırakmak anlamına gelir. İşte "olmaya izin verme" tutumu olarak özgürlük sayesinde Dasein kendisini varolanlara *maruz bırakır* ve böylece her tür davranışını açık alana taşır.

Bu bağlamda özgürlük tam da *ilişkisellik mekânı* içerisindeki açımlanmışlığa katkı sağlayan davranışın imkânı olarak ortaya çıkar. Bu durum Heidegger'de *ek-sistent* kavramıyla ifade edilir. Şimdi, Heidegger insanın özgürlük içerisinde varolanın açıklığına maruz kalmasını *ek-sistent* olarak adlandırır. Heidegger'e göre insan ancak ek-sistent olabildiği için, yani varolana maruz kalabildiği için[32] "varolanın ne olduğunu" sorabilir ve ancak buradan hareketle Varlığa ilişkin soruyu gündeme getirebilir. Dolayısıyla Heidegger açısından *aletheia* olarak hakikat, ancak insanın *ek-sistent* oluşu ile koşut biçimde vuku bulabilir. İnsan böylece yalnızca bir ek-sistent ilişki içerisinde varolana yönelik bir soru sorma olanağına yükselir. Çok daha önemlisi Heidegger için felsefenin, metafiziğin, bilimin ve tarihin olanağını meydana getiren şey bizzat insanın *ek-sistent* olarak var-olmasıdır.[33] Zira insan ancak ek-sistent olarak Varlığın açıklığına ait olduğu için varolanlar hakkında konuşabilir ve onların Varlığına ilişkin bir takım yorumlar (sanat, felsefe, din, bilim vs.) geliştirebilir. Basit bir iradi seçimden çok daha fazlasını içiren özgürlük, o halde insan aracılığıyla hakikatin özünü yerine getirir. Varolanların olmaya bırakılması olarak özgürlük, her türden davranışın açıklığını tesis ederek insanın ek-sistent varoluşuna gönderimde bulunur. Bu bakımdan hakikat esasen bir bilgi problemi değil, fakat insanın varolanlarla ve varolanların varlığı ile kurduğu bir ilişki tarzı olarak meydana çıkar.[34]

Bu noktada Heidegger özgürlüğün sağladığı olanağı kullanarak hakikatin özü ile ilgili olarak kafa karıştırıcı olan şu çarpıcı ifadeyi ileri sürer: Eğer insan özgürlüğe bırakıldıysa ve bu yüzden özgürlük insana sahipse bu, aynı zamanda varolanların oldukları gibi *olmaya bırakılmama* olanağını da içerir. Demek ki insan, varolanları olmaya bırakabildiği gibi pek ala varolanları, olmaya bırakmaya da bilir. Özgürlük bu olanağı kesinlikle dışlamadığı gibi en başından beri onun gerçekleşme imkânını içinde taşır. Şimdi eğer hakikatin

[30] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 190.

[31] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 188.

[32] Bu durum, aslında insanın her zaman köklü bir şekilde Varlıkla ilişkili olduğunu ima eder. Yani insan şeylerin *varlığa gelişine* aslen her zaman dâhil olmaktadır.

[33] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 189.

[34] Sinan Kılıç, *Martin Heidegger'de Metafizik Fark- Çoklukta Birlik* (Konya: Çizgi Kitapevi, 2019), 179.

özü özgürlük olarak kendisini gösteriyorsa ve bu özgürlük aynı zamanda olmaya bırakmama olanağını da içeriyorsa o halde hakikatin özü kaçınılmaz bir şekilde hakikat-olmayana (*unhwahrheit*) da bağlanmak zorundadır. Hakikat Heideggerci anlamda zorunlu, mutlak, değişmez ve bir teorik unsur olmaktan çıkar. Hiç beklenmedik şekilde, hakikat ve hakikat-olmayan artık birbirine ait olur.[35] Heidegger bu durumu açıklamak için varolanların bütününe (*Seinden im Ganzen*) yönelir. Zira hakikatin ait olduğu bu eş zamanlı *açımlanma* ve *gizlenme* arasındaki bitmez gerilim kendisini burada gösterir. Bir başka deyişle bu noktada Heidegger artık doğrudan varolanın Varlıkla sahip olduğu ilişkiye yönelir. Hakikatin bu çifte yönelimi en nihayetinde burada tecrübe edilebilir.

5. Hakikat-Olmayan Olarak Hakikat

Şimdi Heidegger'e göre açıkta duran her davranış, varolanların olmaya bırakılmasında (yani özgürlükte) salınmaktadır (*schwingt*). Böylece her davranış ve tutum varolanın kendisine ilişkin olmak durumundadır. Çok daha önemlisi, varolanın olmaya bırakılması olarak özgürlük, her tutumu ve davranışı daima varolanların bütününe uydurur (*abstimmen*).[36] O halde genel bir kaide olarak her davranışımız esasen bizi *çevreleyen dünyaya* (*Umwelt*) uygun şekilde ortaya çıkar. Gerçekten de insan hergünkü yaşantısı içerisinde her eylemini, içinde devindiği varolanların bütününe uydurur ve her davranış bu varolanların bütününü gözeterek meydana gelir. Bir başka deyişle biz varolanlarla hep onların uyduğu bütünsel yapıya uygun şekilde karşılaşırız. Bu sebeple Heidegger'e göre varolanlara ilişkin her davranış ve tutum, direktifini ve yönelimini doğrudan varolanların bütününden alır. Dasein'ın hergünkülüğünü ve olağan yaşantısını ortaya koyan da zaten varolanların bütününe ilişkin sergilediği bu uyum ve uygunluktur. Varolanlarla ilişkimiz bu yüzden genellikle herhangi bir şaşkınlığa mahal vermeden, sorunsuz bir şekilde adeta raylar üzerinde giden bir trene benzer. Heidegger bu bakımdan, her davranışın (yani varolana ilişkin davranışın) bu bütünlük içerisinden verildiğini ileri sürer.

Fakat neticede Heidegger'in varolanların bütünü dediği şey; her gün karşılaştığımız, onlara ilişkin davranışlarla kendimizi maruz bıraktığımız ve bu yolla bildiğimiz varolanların bir toplamı değildir. O halde Heidegger'in deyişi ile varolanların bütününü, varolanları toplayarak ya da onları bir araya getirerek kavramak mümkün değildir. Bu parçaların toplamı asla bütünün anlamını vermeyecektir. Ama işte yine de her davranışımız bu varolanların bütününe uydurulmuştur. Varolanların bütününü Heidegger'e göre yine aynı şekilde çok bel bağladığımız bilimsel, felsefi ya da metafiziksel edimlerimizle de kavrayamayız. Zira onlar zaten varolanların verilmişliği üzerine kurulmuş etkinlikler olarak *verilmenin* kendisini anlayacak konumda değildir. Varolanları veren bu bütünlük böylece elimizden her defasında kayıp gider. Zira bu bütünlük çok daha derinde ve bu anlamda her varolanın da ötesinde özünü sürdürür (*west*). Hatta Heidegger'e göre tüm insani edimler bu bütünlük tarafından uydurulmuş ve yönlendirilmiş olmasına rağmen, insan her seferinde varolanlarla bir karşılaşmaya kendisini bıraktığı için, varolanların bütünü (*Seinden im Ganzen*) bir unutulmuşluğa terk edilir.

Şimdi Heidegger'e göre insanın tavrı ve tutumu, varolanların bütününün açıklığı (*Offenbarkeit des Seinenden im Ganzen*) tarafından biçimlendirilmiş ve uygun hale getirilmiştir. Fakat işte insanın giriştiği günlük hesap-kitaplarla bu "bütününde" (*im Ganzen*) hiçbir şekilde kavranmaz. Varolanlar bu bağlamda ister

[35] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 191.

[36] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 192.

tarih alanında isterse doğa alanında açımlanmış olsun, onlardan hareketle bu *bütününde* hiçbir şekilde belirlenemez. Her şeyi uyumlu ve uygun bir şekilde açığa çıkarıp kavranabilir hale getirmesine rağmen, kendisi *belirsiz* ve *kavranamaz* kalmak durumundadır. Tam da bu yüzden bu bütün, varolanları *karşılaşılabilir* kılmak adına kendisini *gizler*. Onları açımlayabilmek için kendisini kapatır. Örneğin bize bir şeyi, *masa* olarak açımlayan ilişkisellik ağı (bizatihi bütün ya da Varlık) kendisini geri çeker. Her bir eylemimize yön veren bağlamın kendisi günlük yapıp etmelerde görünmez olur. İşte Heidegger'e göre bu sebeple, kendi tekliği içerisinde varolanı olmaya bırakan (*seinlassen*) her tutum ve tavır varolanları bütününde gizler (*verbirgt*). O halde, her *olmaya bırakma*, kendi içinde esasen bir *gizleme* barındırmak zorundadır. Bu yüzden Dasein'ın *ek-sistent* olan özgürlüğünde, varolanların bütünü gizlenir ve üzeri örtülür.[37]

Bunun sonucunda Heidegger hakikat-olmamayı bir gizleme ve kapanma (*verborgenheit*) olarak hakikatin (*unverborgenheit*) özüne ait bir öğe olarak gösterir. Böylece hergünkü davranışımız, varolanların açımlanmasına hizmet etse de ve onlara maruz kalışımız varolanları *olmaya bıraksa* da, bu durum aynı zamanda *varolanların* bütününde gizlenmesini ve *unutulmasını* doğurur. Bu bakımdan her açığa çıkarış aslında bu açığa çıkarışı mümkün kılan şeyin unutuluşuna neden olur. Dasein olarak insan varolanlara kendisini maruz bıraktığı ölçüde varolanların bütününü görmezden gelir. Varolanı her açtığında o, bütünün kendisini kapatır. Dolayısıyla varolanları *olmaya bırakan* her özgür tutum aynı zamanda varolanların bütününün *gizlenmesi* anlamına gelir. O halde Heidegger'e göre hakikat-olmayan hakikatin zıddı veya karşıtı değil, tam tersine onun özüne aittir. Böylece Varlığa ilişkin bir düşünüm esas olarak hakikatin bu iki yönlü aitliğini düşünmeye muktedir olmalıdır. Açığa çıkarma olarak hakikat bu bakımdan gizlemeye aittir ve elbette tam tersi de eşit derecede doğrudur. Hatta Heidegger'e göre "gizleme" olarak hakikat, bizzat "olmaya bırakmaktan" çok daha köklüdür. Zira kendisini gizleyen bizzat gizden çıkarıcıdır. *Aletheia*nın köken olarak *lethe*ye bağlı olması bunun en güzel göstergesidir. O halde neticede varolana ilişkin ileri sürülen her hakikat, Varlığı bütününde gizlemek durumdadır. Dasein her davranışı ile varolanı açığa çıkmaya yöneldikçe, onu açığa çıkaranın kendisi bizzat geri çekilmekte ve gizlenmektedir. Hep *mevcut olanın* açıklığına takılı kalan ve onda kalmaya ısrar eden Dasein böylece Varlığı unutur gider. Fakat Heidegger'in de dikkat çektiği gibi bu durum yalnızca Dasein'ın bir dikkatsizliği ya da yetersizliği olarak yorumlanamaz. Zira Dasein, varolanları bütününde unutmayı ve gizlemeyi *belirliyor* değildir. Hakikat-olmayan bizzat hakikate ait olduğu için ve insan da bu hakikate bırakıldığı için varolanların bütünü gizlenir.[38] Özgürlüğe bırakılan Dasein bu özgürlüğe sahip olmadığı hatta tam tersine özgürlük ona sahip olduğundan, bu "bütün" ona tamamen kapalı kalır. Dolayısıyla modern öznenin her şeye hâkim olmaya çalışan ve her şeyi bilmeye, kavramaya yönelen tutumu tam bir yanılsama meydana getirir. Bu yüzden Heidegger'e göre Dasein, çoğu zaman üzerine düşünemediği bir varlık anlayışı- ki bu anlayışta *açığa çıkarma* ve *gizleme* aynı anda vuku bulur- içerisinde salınmaktadır. Böylece Varlığa bağlı olarak her insani tutum ve davranış hakikate ait olduğu kadar hakikat-olmamaya da aittir.

Şimdi Heidegger, varolanların bütününde meydana gelen bu gizlemenin özünde bir *giz* (*Das Geheimnis*) meydana getirdiğini ileri sürer. İşte *gizin* kendisi, olmaya bırakma olarak hakikatin aynı zamanda bir gizlenme olmasına izin verir. Fakat burada daha da belirleyici olan durum bizzat *gizin*, bizden bir gizlemenin vuku bulduğunun gizliyor olmasıdır. Tam da bu gizlenmenin *gizlenmesi* sebebiyle Dasein için, olmaya bırakma aynı zaman da bir gizlemeye dönüşür. İşte Heidegger'e göre gizlemeye izin veren de yalnızca gizin kendisidir. Zira

[37] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 193.

[38] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 191.

hakiki bir gizleme, ancak bir şeylerin bizden gizlendiği *gizlenirse* vuku bulur. O halde giz, bir gizlemenin vuku bulduğunu bizden gizler.[39] Zaten yalnızca bu sebeple, varolanlara takılı kalan düşünme, onları her yönüyle ve tümüyle, hiçbir eksik bırakmadan bilme iddiasına sahip olur. Gizin vuku buluşundan habersiz olan bir bilme edimi böylece kendi olanaklarını göremez hale gelir. Verilme esnasında bir şeyin kendisini daima geriye çektiği gizli kaldığından, zaten açıklıkta her defasında kendisine verilmiş olana yönelen Dasein gizin *gizlendiğini* idrak edemez. Oysa işte Heidegger açısından temel mesele bu gize yönelik bir Düşünme ortaya koymaktır. Dolayısıyla Heidegger'in tasavvur ettiği hakikat her bilmede bir gizlenmenin, bilmemenin vuku bulduğunu gösteren bir hakikattir. Başka bir deyişle Heideggerci düşünmede amaç, gizi kavramak veya denetim altına almak değil fakat gizin bizzat bir giz olarak tecrübesine varmak ve onun vuku buluşunu dile getirmektir. Bu sebeple Heidegger'in felsefi kavrayışı; Batı metafiziğinde sıkça yapıldığı gibi gizi ortadan kaldırmaya çalışmaz fakat sadece bu gizi düşünmeye çalışır, bir başka deyişle bu gizin yaşantısına ulaşmaya gayret gösterir. Kısaca Heideggerci düşünme gizin bir giz olarak kalmasına olanak veren bir tecrübeye dönüşmeye çalışır. Bu ise bilmemeye çok da tahammülü olmayan ve koşulsuz, mutlak bir hakikat özlemi ile icra edilen klasik metafiziğin terk edilmesini içerir. Burada Heidegger'in, düşünmeye ve felsefeye içinden çıkılmaz bir çatışma tahsis ettiği söylenebilir. Ama hakikatin ve hakikat-olmayanın, yani gizini açmanın ve gizlemenin özsel olarak birbirine ait olduğu görünürse, felsefe bu çatışmayı ve ikircikliği *aşmaya* çalışmayacaktır. Zaten Heidegger'de Varlığın bir Düşünmesi olmayı hedefleyen felsefe, bu çatışmayı ortadan kaldırmaya çalışmaz fakat bizzat bu çatışmayı tecrübe etmeye gayret gösterir.

Sonuç: Düşünme ve Gizin Onaylanması

Neticede böylesi bir gizin kabulü, insanın esasen kavrayamayacağı bir gücün etkisi altında ikamet ettiğini itiraf etmek anlamına gelir. Heideggerci felsefenin ortaya koyduğu hakikat o halde her zaman gizin varlığını onaylar. Böylece onun hayal ettiği felsefe anlayışı, varlığın unutuluşunu ve gizini ortadan kaldırmaz fakat bu unutulmanın vuku buluşunu dile getirir ve onu anlamaya çalışır. Heidegger açısından Varlığın hakikati böylece düşünülmesi en elzem mesele haline gelir, zira o *açığa çıkarıcı gizlemenin* vuku bulmasıdır. Eğer felsefenin yegâne konusu hakikatin özü ise o halde Heidegger'in öngördüğü felsefe; varolanın değişmez hakikatini ortaya koymaya çalışan bir faaliyet değil, fakat varolanların bütünündeki *gizlenmişliğinden* hiçbir şekilde feragat etmeyen bir *olmaya bırakmadır.* Günümüzde felsefe, hep sağduyunun yanında kaldığı ve yalnızca, zaten kendisine verilmiş olan varolanlara ilişkin *teorik* bir meşguliyet ortaya koyduğu sürece, bir *giz* olarak vuku bulan Varlığı unutup gider. O halde Heidegger'de hakikatin özünü düşünmek, aslında Varlığın gizini ve unutuluşunu düşünmekten ibarettir. Dolayısıyla felsefe yalnızca teorik bir eğilim içerisinde, nesnesine ilişkin mutlak hakikati elde etmek uğruna, onu *varolanın* bütününden, yani onu *var eden* bağlantılarından koparark sorgulamaktan vazgeçmelidir. Daha ziyade felsefi düşünce burada *bir anlamda* pratik olan bir tutum içerisinde kendisini *varolanın* bütününe uydurmak suretiyle hem varolanı *olmaya bırakmalı* hem de bu bütünün geri çekilişini tecrübe ederek, bilinemez olana işaret etmelidir.

Heidegger'e göre insanlar genelde varolanın bütününden ve de Varlıktan tümüyle habersiz şekilde varolanı tüm bağlantılarından izole ederek hesaplanabilir ve denetlenebilir olanda oyalanmaya meyleder. Hatta en önemli ve hayati meselelerde karar alırken bile bu durum bundan ibarettir. Fakat sürekli olarak varolanın *kendisinde* oyalanmak ve her zaman el-altında hazır olanla teorik şekilde meşgul olmak, hem bu varolanın

[39] Heidegger, "Vom Wesen der Wahrheit", 194.

verilme olanaklarını *gözden kaçırmak* hem de gizli olanın gizliliğinin egemen olmasına *izin vermemek* anlamına gelir. Bu ise anlamlı bir varoluşa sahip olmamıza olanak tanıyan, dahası varolanları bize veren ve onlarla bir karşılaşmayı mümkün kılan Varlığı terk etmek manasına gelir. Varlığı unutan ve hatta bu unutmanın vuku bulduğunu bile unutan insan, bu bakımdan kendi temelini ve ayırt edici özelliğini, yani varlığın açıklığında ikamet ediyor oluşunu da unutmuş olur.

Kaynakça

Aristoteles. *Metafizik*, çev. Y. Gurur Sev. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2015.

Esenyel, Zeynep. "Yabancılaşmanın Ontolojik Boyutu: Heideggerci Bir Bakış". *Özne: Heidegger Özel Sayısı* 16. Kitap (2012): 54- 67.

Heidegger, Martin. "Der Urprung des Kunstwerkes". In *Holzwege,* GA 5, hrsg. von. F.W. von Hermann, 1-69. Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 1977.

Heidegger, Martin. "Die Frage nach der Technik". In *Vorträge und Aufsätze*, GA 7, hrsg. von. F.W. von Hermann, 5-36. Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2000.

Heidegger, Martin. "Vom Wesen der Wahrheit". In *Wegmarken*, GA 9, hrsg. von. F.W. von Hermann, 177-202. Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2006.

Heidegger, Martin. *Sein und Zeit.* Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2006.

Heidegger, Martin. "Die onto-theo-logische Verfassung der Metaphysik". In *Identität und Differenz*, GA 11, hrsg. von. F.W. von Hermann, 51-80. Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2006.

Heidegger, Martin. "Das Ende der Philosophie und die Aufgabe des Denkens". In *Zur Sache des Denkens*, GA 14, hrsg. von. F.W. von Hermann, 67-90. Frankfurt: Vittorio Klostermann Verlag, 2007.

Jaspers, Karl. *Was ist Philosophie?.* München: Piper Verlag, 2013.

Johnson, Patricia A. *Heidegger Üzerine*, çev. Adnan Esenyel. Bursa: Sentez Yayıncılık, 2013.

Kılıç, Sinan. *Martin Heidegger'de Metafizik Fark- Çoklukta Birlik*. Konya: Çizgi Kitapevi, 2019.

Nietzsche, Friedrich. *Die fröhliche Wissenschaft,* Kritische Studienausgabe Band III, hrsg. von G. Colli und M. Montinari. München: de Gruyter, 1999.

Nietzsche, Friedrich. *Jenseits von Gut und* Böse, Kritische Studienausgabe Band V, hrsg. von G. Colli und M. Montinari. München: de Gruyter, 1999.

Nietzsche, Friedrich. *Zur Genalogie Der Moral*, Kritische Studienausgabe Band V, hrsg. von G. Colli und M. Montinari. München: de Gruyter, 1999.